

Hollós Judit Katalin

Északi kalandozások a relativizmus világában
Kritika Carl Frode Tiller *Bekerítés* című regényéről

„Bevallom, az emlékezetkiesésed kezdettől fogva gyanús volt nekem, és hogy eddig erről nem szóltam, hanem csak most, a levelem végén említem meg, részben azért van, mert örültem, hogy elhittem veled, hogy sikerült lépre csalnod, részben pedig azért, mert nem voltam, és még most sem vagyok biztos a dolgomban. Netán bennem is lakik egy hazudós kisördög, ezért gyanakszom ennyire? Túlságosan nagy jelentőséget tulajdonítottam búskomor pillanataidnak? Vagy éppen én vagyok az a személy, aki mindenkit félrevezet?”

Ha Carl Frode Tiller munkássága ugyanolyan ismert volna külföldön, mint a skandináv - főként, norvég, svéd és izlandi - meglehetősen komor hangulatú és a régióról alkotott sztereotip kép kialakításában nem kevés részt vállaló krimik, detektívregények kiskirályainak teljesítménye, Norvégia már régen nagyhatalom lenne a kortárs szépirodalom területén. A szerző, hazája jelenkori irodalmának egyik legjelentősebb alakja „Bekerítés” (*Innsirkling*) című, 2007-ben megjelent és két évvel később az Európai Unió irodalmi díjával jutalmazott regényének fentebb idézett soraiban olyan döbbenetes őszinteséggel és egyben ijesztő tömörséggel tárja elénk egy emberi sors - tágabb értelemben a valóság - megismerhetőségének reménytelenségét, amely még egy a relativizmust hevesen cáfoló filozófust vagy hívőt is kétellyel töltené el nézeteit illetően.

A skandináv hagyományoknak megfelelően sallangtalan egyszerűséggel, ugyanakkor lírai nyelven lefestett cselekmény szerint a saját állítása szerint amnéziában szenvedő neurotikus fiatalember, David orvosai hirdetést adnak fel, melyben arra kéri rokonait, barátait és ismerőseit, hogy segítsenek neki emlékei felidezésében. A ravaszul megkomponált, a regény műfajába skatulyázott, ám valójában levelek, jelen idejű történetek, párbeszéddek és belső monológok szöveghálójából felépülő hibrid műben három ismerős, egy közeli barát (és egyben szerető), a lelkész mostohaapa és a kamaszkori barátnő benyomásaira fókuszálva rajzolódik ki a kizárólag az egyes szám második személyben írt leveleken át megszólaltatott, mégis igen intenzíven jelen lévő „főszereplő” személyisége és életének különböző eseményei, méghozzá úgy, hogy míg a levél formájában írt emlékek a múltat idézik fel és ily módon egykori tervek, útkeresések, identitás problémák bontakoznak ki bennük, ugyanazon szereplők jelen időben elhangzó elbeszélései már a 2006-os évet

megelőző húsz esztendő álmainak kudarcát mutatják. Egyik életsors sem úgy teljesedett be Namsos parányi falujában, a zenével, pop-rock bandákkal, a valóságból kitörni vágyó emberekkel átszótt ezredforduló vidéki Norvégiájában, mint ahogyan azt gazdái remélték, erre azonban csak az időben merészen barangoló szövegekben figyelmesen elmélyedve csodálkozik rá az olvasó. A három meglehetősen eltérő személyiségű narrátor - Jon, Arvid és Silje - emlékei ugyan több ponton is érintkeznek, belőlük mégis három különféle karakterű Davidot ismerhetünk meg, akiről azt sem tudhatjuk biztosan, csupán egy megszeppent, biztonságot kereső, szeretetéhes kamasz, avagy megrögzött hazudozó és veszedelmes, destruktív manipulátor, aki amellet, hogy legkedvesebb barátjának érzelmeivel-vágyaival kísérletezik, nyugodt szívvel rendezi el műalkotásként az elpusztult macska tetemét, vagy ha éppen úgy tartja kedve, női sálat tesz egy halott férfi kocsijába, hogy annak feleségében elültesse a gyanakvás szikráját.

Tiller tipikusan norvég, ugyanakkor univerzális tartalommal bíró regényében tulajdonképpen nem is annyira a valóság „helyes” érzékelésének, annak megismerésének lehetetlensége, az erkölcsi értékek viszonylagossága az érdekes, hiszen ezt a sajátosan huszadik századnak vélt koncepciót már az ókorban, a különböző indiai vallások, illetve a szofista Protagorasz és tanítványai is ismerték, hanem a lebilincselő narratíva, amelynek hálójába az olvasó is óhatatlanul belegabalyodik és az események aktív részesévé válik, még akkor is, ha ezek javarészt a múltra reflektálnak.

A posztmodern irodalmat kedvelők a könyvben szándékosan vagy tudattalanul jelen lévő intertextualitásban valódi csemegére lelhetnek. Egyik legközelebbi asszociációm a Nobel-díjas portugál író, Saramago műve, a „Minden egyes név” (*Todos os nomes*) című regény, amelynek karkai légkörében a munka-alkoholista hivatalnok, José számára az ember csakis a nyilvántartási hivatal kartonjai által létezik, de izgalmas párhuzam húzható olyan kortárs filmalkotásokkal is, mint például a dánok által jegyzett Rekonstrukció (Rekonstruktion, 2003).

A regény, mely tulajdonképpen egy trilógia első részeként készült, megdöbbentő felvetéssel zárul, amely minden korábban leírt tartalomnak gyökeresen ellentétes értelmet adhat, sőt, mint ahogyan ez a jelen kritika írójával történt és ezt a könyv szerzőjével alkalma nyílt megosztani, akár sorsfordító jelentőséggel, gondolkodásmódjának 360-fokos megváltozásával is bírhat. Ennek felfedezését azonban az intellektuális kalandokra felvértezett olvasóra bízom.